

**ČESKÉ
VYSOKÉ
UČENÍ
TECHNICKÉ
V PRAZE**

ZÁMEK JEZEŘÍ A OKOLÍ

Fakulta architektury ČVUT v Praze

Územní plánování I
ZS AR 2022/2023

Bc. Mario Barra
E-mail: mario.barra@fa.cvut.cz

Čestně prohlašuji, že jsem tuto semestrální práci vypracoval samostatně pod vedením prof. Ing. arch. Karla Maiera, CSc. a uvedl v seznamu literatury všechny použité literární a jiné odborné zdroje.

V Praze dne 8. září 2023

Bc. Mario Barra

Poděkování:

Rád bych poděkoval panu prof. Ing. arch. Karlu Maierovi, CSc. za vedení mé semestrální práce, za veškeré rady a připomínky k jednotlivým částem práce a také za veškerý čas, který mi v průběhu semestru při konzultacích věnoval.

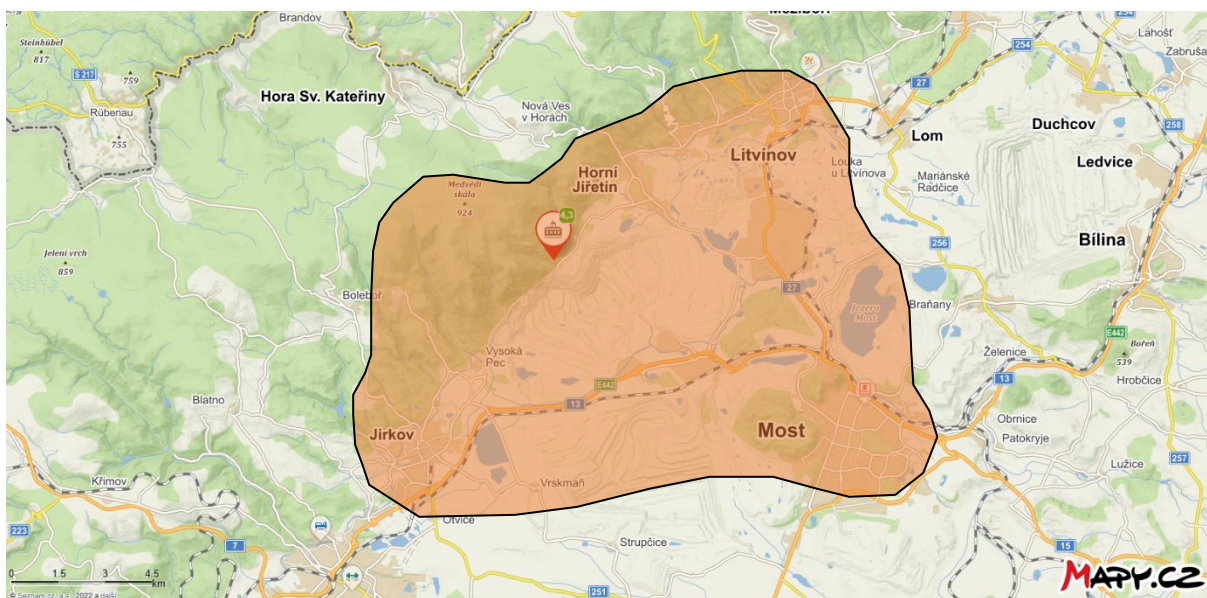
Obsah práce

1. Cíl semestrální práce	4
2. Stručný historický přehled analyzované lokality	4
3. Aktuální stav poznání lokality – stručná S.W.O.T. analýza	5
a. Strengths (Silné stránky).....	5
b. Weaknesses (Slabé stránky)	5
c. Opportunities (Příležitosti)	6
d. Threats (Hrozby).....	6
4. Aktuální tendence územního plánování v lokalitě	6
a. Všeobecné informace	6
b. Životní prostředí	7
c. Dopravní infrastruktura	7
d. Občanská vybavenost.....	8
e. Zámek Jezeří a jeho role v území – současný stav.....	8
5. Vize budoucího rozvoje	9
a. Příklad úspěšné rekultivace.....	9
b. Návrhy projektů pro využívání území a rozvoj cestovního ruchu	10
c. Zámek Jezeří a jeho role v území – navrhovaný budoucí stav	12
i. Varianta „Zpřístupněný památkový objekt Jezeří“	13
ii. Varianta „Studijní centrum Jezeří“	13
iii. Varianta „Hudební kurzy na Jezeří“	14
iv. Varianta „Hudební festivaly na Jezeří“	15
6. Závěr	15
7. Seznam použitých obrázků	16
8. Zdroje.....	17
a. Knižní zdroje	17
b. Internetové zdroje.....	17
c. Fotografie a obrazové materiály	18

1. Cíl semestrální práce

Cílem této semestrální práce je rozebrat současný stav území v okolí zámku Jezeří, které je z velké části tvořeno velkolomem ČSA, z hlediska územního plánování, současných platných Zásad územního rozvoje Ústeckého kraje, Územně analytických podkladů ÚK a dotčených obcí s rozšířenou působností (dále jen „dotčené ORP“), které se nacházejí na posuzovaném území (ORP Most, Litvínov a Chomutov) a představit také vybraná fakta vyplývající z platných územních plánů obcí, na které má existence velkolomu ČSA vliv.

Druhá část práce se zaměřuje na budoucí vývoj lokality, resp. regionu v mezích územního plánování, reflektuje již schválené (a případně i prováděné) záměry územního rozvoje oblasti a nastiňuje další možné směry pro udržitelný rozvoj území¹.

Obrázek 1: Orientační vymezení posuzovaného území – zámek Jezeří a okolí (zdroj: Mapy.cz)

2. Stručný historický přehled analyzované lokality

Území, na němž dnes zabírá velkou část velkolom ČSA, prošlo především ve 20. století zásadním vývojem, který zcela přetvořil tvář krajiny, jak ji znaly po mnoho staletí předchozí generace. Povrchová těžba hnědého uhlí vymazala ze zemského povrchu 7 obcí (Albrechtice, Komořany, Ervěnice, Dřínov, Jezeří, Kundratice, Podhůří)² a vymínila si přeložení páteřní silnice č. I/13 spojující Litvínov a Chomutov, železniční tratě Ústí nad Labem – Chomutov či několika vodotečí. Existovalo zde též jedno z nejcennějších arboret, uchovávajících cenné exotické druhy dřevin, které zde byly vysazeny v průběhu 17. a 18. století za vlády Lobkoviců.

Nejen zmiňované prvky, ale i mnoho dalších objektů veřejného zájmu však ve 2. polovině 20. století nuceně ustoupilo rozšiřování povrchové těžby uhlí, která se v současné době dostává na limity stanovené vládou ČR dne 19. října 2015³ a postupně je utlumována. Celé území je tedy velkou výzvou

¹ § 18, odst. 2 Zákon č. 183/2006 Sb. o územním plánování a stavebním řádu.

² MALÁ, Michaela. Zánik sídel v důsledku povrchové těžby hnědého uhlí v okresech Most a Chomutov – příklad velkolomu ČSA. Praha, 2010. Bakalářská práce. – s. 64-65.

³ Usnesení vlády České republiky ze dne 19. října 2015 č. 827 k řešení dalšího postupu územně ekologických limitů těžby hnědého uhlí v severních Čechách.

pro postupnou rekultivaci a navrácení života do území, jakožto i propojení s existujícími obcemi a jejich infrastrukturou.

3. Aktuální stav poznání lokality – stručná S.W.O.T. analýza

Pro zhodnocení současného stavu z hlediska principů územního plánování a nastínění budoucího vývoje regionu je důležité zpracování stručné S.W.O.T. analýzy, která poukáže na současné klady a zápory území, jakož i na rizika či příležitosti budoucího vývoje. Podnět k této analýze lze nalézt i ve stavebním zákoně, který mezi základní cíle územního plánování zařazuje tvorbu předpokladů pro výstavbu, udržitelný rozvoj území a také například vyvážený vztah podmínek pro životní prostředí a hospodářský rozvoj⁴. Pro stanovení těchto cílů je také důležité „zjišťování a posuzování stavu území, jeho přírodní, kulturní a civilizační hodnoty“⁵ nebo potřeba „určovat nutné asanační, rekonstrukční a rekultivační zásahy do území“⁶.

Níže uvedená S.W.O.T. analýza tedy „vychází především ze zjištěného stavu území a jeho hodnot“⁷ a „uplatňuje poznatky zejména z oborů architektury, urbanismu, územního plánování a památkové péče“⁸, proto je každý z bodů pro přehlednost ještě kategorizován. Ve druhé části práce budou nastíněny vize možných náprav existujících chyb, případně vylepšení stavu v návaznosti na rekultivaci krajiny po ukončení těžby ve velkolomu ČSA.

a. Strengths (Silné stránky)

- Zachovalý objekt SZ Jezeří, „perly Krušných hor“ a jeho návštěvnost, jedna z nejvyšších v kraji (*památková péče, cestovní ruch*)
- Nedotčená příroda střední pohraniční části Krušných hor, částečně zachovalé cenné arboretum pod zámekem Jezeří (*životní prostředí, ochrana přírody, památková péče*)
- Neprolomené těžební limity na velkolomu ČSA (*životní prostředí*)
- Existence turistických tras a cyklotrasy v posuzované oblasti (*cestovní ruch*)
- Dochované mapové podklady historické silniční infrastruktury, zbývající dopravní stavby (např. bývalé budovy nádraží) (*dopravní infrastruktura*)
- Zpracovaná studie dopadů ukončení těžby lomu ČSA, vize obnovy – např. studentské práce ČVUT⁹ ještě před ukončením těžby (*občanská vybavenost, politika zaměstnanosti*)

b. Weaknesses (Slabé stránky)

- Špatné dopravní spojení v lokalitě, důraz na individuální automobilovou dopravu, omezené možnosti parkování, lokální nedostatky infrastruktury (např. nejbližší zastávka autobusu pro zámek Jezeří v osadě Černice, tj. 3,6 km daleko) (*občanská vybavenost, dopravní infrastruktura*)
- Omezené možnosti čerpání pitné a užitkové vody, nákladnost vybudování nových soustav infrastruktury – vodovody atp. (*technická infrastruktura*)
- Masivní poškození objektu SZ Jezeří – nutnost významných investic, omezené možnosti financování bez zapojení evropských fondů (*památková péče*)

⁴ § 18, odst. 1, Zákon č. 183/2006 Sb. o územním plánování a stavebním řádu.

⁵ § 19, odst. 1, písmeno a) Zákon č. 183/2006 Sb. o územním plánování a stavebním řádu.

⁶ § 19, odst. 1, písmeno l) Zákon č. 183/2006 Sb. o územním plánování a stavebním řádu.

⁷ § 19, odst. 1, písmeno a) Zákon č. 183/2006 Sb. o územním plánování a stavebním řádu.

⁸ § 19, odst. 1, písmeno o) Zákon č. 183/2006 Sb. o územním plánování a stavebním řádu.

⁹ Studenti architektury navrhli, jak by mohl vypadat hnedouhelný lom ČSA po ukončení těžby | Český rozhlas Sever [online]. [cit. 25.10.2022].

- Nedostatečná kvalita půdy po procesu těžby pro případné zemědělské aktivity, potřeba delšího časového intervalu na rekultivaci (*životní prostředí, přírodní podmínky*)
- Malý počet přírodních oblastí s chráněným statutem, zdroje územního plánování zaměřeny spíše na rekultivaci zničené krajiny než na ochranu některých zachovalých oblastí (*ochrana životního prostředí, přírodní podmínky*)
- Pokles návštěvnosti SZ Jezeří po zrušení turisticky atraktivní expozice „strašidel“ a v důsledku vládních omezení během pandemie COVID-19 (*památková péče*)

c. Opportunities (Příležitosti)

- Rekultivace okolní krajiny, vč. samovolné formy¹⁰ (*životní prostředí*)
- Obnova SZ Jezeří, jeho okolí a unikátního cenného arboreta vč. využití fondů EU (v jednání) (*památková péče a ochrana přírody*)
- Rozvoj infrastruktury veřejné přepravy a napojení na páteřní dopravní tahy regionu, využití zachovalých prvků železniční trati Litvínov – Jirkov (*dopravní infrastruktura*)
- Další rozvoj turismu v méně navštěvovaném regionu ČR (Ústecký kraj) v návaznosti na vznik nových rekreačních ploch (*cestovní ruch*)
- Otázka zaměstnanosti po ukončení těžby ve velkolomu ČSA, nutnost vytvoření nových pracovních pozic¹¹, přeshraniční spolupráce mezi Českou republikou a Spolkovou republikou Německo (*občanská vybavenost, politika zaměstnanosti*)

d. Threats (Hrozby)

- Stále aktivní těžba – riziko geologických nestabilit a omezení pohybu osob, vliv na statiku existujících objektů (*technická infrastruktura*)
- Masivní poškození objektu SZ Jezeří – nutnost významných investic, omezené možnosti financování bez zapojení evropských fondů (*památková péče*)
- Nárůst inflace v důsledku aktuální geopolitické situace – financování obnovy krajiny a zámku Jezeří (*životní prostředí, občanská vybavenost*)
- Vývoj energetické politiky ČR – termín ukončení těžby hnědého uhlí v oblasti – riziko rozšíření dolu a vliv na existující obce (*průmyslová činnost, životní prostředí*)
- Dlouhé časové intervaly nutné pro obnovu krajiny, absence plánů na rekultivaci ještě před ukončením těžby – riziko jiného (např. průmyslového) využití území (*životní prostředí*)
- Zhoršené podmínky pro zemědělskou činnost v důsledku intenzivní těžby v minulosti (*životní prostředí*)
- V případě vytvoření velkého jezera (podobné např. jezeru Most) – otázka využití masivní vodní plochy¹² (*občanská vybavenost*)

4. Aktuální tendence územního plánování v lokalitě

a. Všeobecné informace

Oblasti velkolomu ČSA a obcí s ním sousedících se podrobně věnuje 3. kapitola ZÚR Ústeckého kraje, zaměřena na specifickou oblast SOB5 Mostecko, která je dále dělena na oblast ORP Bílina, Litvínov a Most. Podklady se v tomto případě odvolávají především na usnesení vlády ČR č.331/1991 a č.444/1991, včetně usnesení vlády ČR č. 827/2015, která stanovila limity těžby uhlí a postup

¹⁰ Z mongolské stepi na Island. Česko může získat nový kus divočiny – Seznam Zprávy. [online]. [cit. 24.10.2022].

¹¹ Do roku 2024 přijde na Mostecku o práci kolem tisícovky zaměstnanců hnědouhelného povrchového lomu ČSA | Český rozhlas Sever [online]. [cit. 24.10.2022].

¹² Po zatopení lomu ČSA vznikne obří farma, plovoucí soláry i bydlení - iDNES.cz [online]. [cit. 24.10.2022].

rekultivace krajiny. Důraz je kladen především na „rekultivaci a revitalizaci v dohledném časovém horizontu“¹³ a vyčlenění ploch pro ochranu a zachování biodiverzity.

b. Životní prostředí

Vydané zásady územního rozvoje, platné pro celé území Ústeckého kraje, se ve vztahu k oblasti negativně dotčené povrchovou těžbou hnědého uhlí věnují především snahou o ozdravení, resp. *markantně viditelného zlepšení životního prostředí*.¹⁴ Dosavadní přístup se v oblasti velkolomu ČSA projevil vzhledem ke stále aktivní těžbě na většině území lomu především ponecháním území západně od silnice II/27 spojující Most a Litvínov (tzv. Kopistská výsypka) pro samovolnou rekultivaci, zbývající část lomu nebyla doposud těmito snahami vzhledem ke stále aktivní, byť utlumované těžbě dotčena.

Z hlediska životního prostředí se nejvýrazněji projevuje aktuálně vedení vodních toků, k jejichž přetrasování došlo při rozšiřování povrchové těžby ve 2. polovině 20. století a v současnosti se nedostatek pitné/užitkové vody projevuje nejen na zámku Jezeří, kterému bude v práci věnována samostatná část, ale i v obcích především na severním okraji velkolomu ČSA. Zásady územního rozvoje pro specifickou oblast SOB5 Mostecko výslovně hovoří o důležitosti *„Obnovit přirozený tok řeky Bíliny v zatrubněném úseku při Ervěnickém koridoru a další úseky vodních toků, které byly v minulosti v souvislosti s těžbou uhlí, rozvojem výroby, nebo urbanizačním procesem necitlivě upravené.*“¹⁵

Územně analytické podklady ORP Litvínov řadí mezi nejcennější složky ochrany přírody národní přírodní rezervaci Jezerka (severně od lomu), která vzešla z původní uzavřené lobkowiczské obory a uchovávající původní krušnohorský bukový porost bez lidských zásahů¹⁶. Žádná nadstandardně chráněná lokalita se dle ÚAP ORP Litvínov ani Geoportálu Ústeckého kraje v oblasti nevyskytuje, což rozhodně negativně přispívá k zániku přírodního bohatství Krušných hor.

c. Dopravní infrastruktura

Silniční infrastruktura po většině obvodu velkolomu ČSA se řadí mezi méně využívané komunikace v rámci Ústeckého kraje, jejichž intenzita dle Územně analytických podkladů dosahuje 501-1000 (resp. 3001-5000 (spojnice Mostu a Litvínova) vozidel/24 hodin. Výjimkou je silnice I/13 Karlovy Vary-Liberec (resp. Chomutov-Most pro účely této práce), kterou denně využije 15001-25000 vozidel¹⁷.

Sít zastávek veřejné dopravy, především té autobusové, je v analyzovaném regionu dostatečná. Samostatně lze rozporovat dostatečnou intenzitu spojů, omezujících především cestování návštěvníků na zámek Jezeří (pro příjezd na památkový objekt je při cestě např. z Prahy reálně možné využít pouze 1 nebo 2 spoje) a je tak omezen další rozvoj cestovního ruchu v lokalitě – to uvádí i ÚAP ÚK¹⁸. Velkým problémem je nedostatek parkovacích míst v obcích na severním a severovýchodním okraji lomu, který bude muset být řešen v návaznosti na další rozvoj zámku Jezeří a jeho okolí (viz 5. kapitola, odst. b) práce).

Dle ÚAP ORP Litvínov je *„Potenciál železnice těmito tratěmi (pozn. Litvínov-Teplice a Most-Moldava) v území prakticky vyčerpán vzhledem k terénním podmínkám i charakteru pánevní krajiny“*¹⁹. V historických mapách lze spatřit ještě trať Ústí nad Labem-Chomutov, která zajišťovala spojení obcí

¹³ Zásady územního rozvoje ÚK – Geoportál Ústeckého kraje. [online]. [cit. 24.10.2022]. – s. 24, odst. 5

¹⁴ Zásady územního rozvoje ÚK – Geoportál Ústeckého kraje. [online]. [cit. 24.10.2022]. – s. 9, odst. 3

¹⁵ Zásady územního rozvoje ÚK – Geoportál Ústeckého kraje. [online]. [cit. 24.10.2022]. – s. 25, odst. 9

¹⁶ ÚAP ORP Litvínov – Geoportál Ústeckého kraje. [online]. [cit. 24.10.2022]. – s. 10, odst. 2.5

¹⁷ ÚAP Ústeckého kraje – Geoportál Ústeckého kraje. [online]. [cit. 24.10.2022]. – s. 54 a 55, část A.3.7

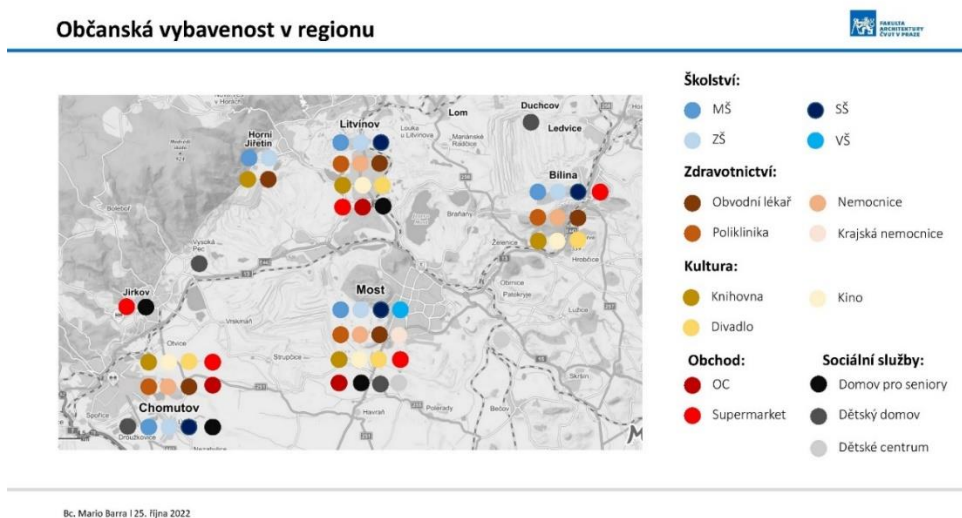
¹⁸ ÚAP Ústeckého kraje – Geoportál Ústeckého kraje. [online]. [cit. 24.10.2022]. – s. 141, část B.1.5

¹⁹ ÚAP ORP Litvínov – Geoportál Ústeckého kraje. [online]. [cit. 24.10.2022]. – s. 15, odst. 2.10

na úpatí Krušných Hor, jejíž obnovení by mohlo částečně připomenout podobu zaniklé krajiny a nově vytvořená dopravní spojnice by určitou měrou přispěla ke zlepšení propojení obcí na území ORP Litvínov a ORP Chomutov, stejně jako zámku Jezeří a jeho napojení na regionální dopravní infrastrukturu (v současnosti je zámek přístupný automobilem, pěší chůzí nebo na kole, v případě výletu z Prahy nebo Ústí nad Labem lze na jednodenní výlet využít prakticky jen 1 nebo max. 2 spoje).

d. Občanská vybavenost

Stěžejní kapitolou pro úspěšný rozvoj území je kvalitní a dostatečně dostupná územní vybavenost. V rámci semestrální práce jsem se zaměřil především na 4 nejdůležitější skupiny – školské stavby, zdravotnické stavby, kulturní stavby a nákupní střediska, resp. sociální zařízení.

Obrázek 2: Občanská vybavenost v okolí velkolomu ČSA (zdroj: ateliérové analýzy)

Na základě analýzy lokality, realizované v ateliéru GIRSA, se zaměřením na občanskou vybavenost obcí a měst v okolí velkolomu ČSA vyplývá, že většina ze základních služeb pro osoby s trvalým pobytem v regionu se nachází v dostatečné dojezdové vzdálenosti, základní služby (praktický lékař, potraviny nebo knihovna) se pak vyskytují téměř v každé obci.

Dle Územně analytických podkladů Ústeckého kraje byly obce s rozšířenou působností zařazeny do 4 kategorií sídelní infrastruktury při posuzování z hlediska dostupnosti správních center, koncentrace obyvatelstva, nezaměstnanosti nebo velikosti obce – ORP Chomutov byla zařazena do I., ORP Most do II., ORP Litvínov III. kategorie.²⁰

e. Zámek Jezeří a jeho role v území – současný stav

Zámek Jezeří se nachází jihozápadně od města Horní Jiřetín na samém okraji velkolomu. V současnosti je společně s torzy arboreta pod ním jedinou památkou na vrcholnou barokně-klasicistní lobkowiczskou krajinu. Jeho izolovanou polohu lze na jednu stranu považovat za velkou turistickou atrakci, která však nemůže být bez navazující infrastruktury (ubytovací zařízení, stravovací provozy, dobrá dopravní obslužnost – a to vše v přijatelné vzdálenosti) dlouhodobě udržitelná.

Stavebně-technický stav zámku je velice špatný, poznamenaný negativní správou v době protektorátu i období komunismu. Památkové zásahy po roce 1991 se soustředily především na objekt zámku a bezprostředně navazující zázemí s cílem konzervace a postupné obnovy. V posledních letech

²⁰ ÚAP Ústeckého kraje – Geoportál Ústeckého kraje. [online]. [cit. 24.10.2022]. – s. 57, část A.3.8

se správa zámku potýká především s nedostatkem pitné vody s ohledem na přetrasování vodotečí a vliv nedaleké povrchové těžby. Neperspektivní je též umístění parkovacích ploch a jejich vzdálenost od vstupní brány zámku.

Obrázek 3: Pohled na zámek Jezeří a velkolom ČSA z vyhlídky nad zámkem (zdroj: autor)

5. Vize budoucího rozvoje

a. Příklad úspěšné rekultivace

Z oblasti úspěšných rekultivací postindustriálních krajin, v minulosti dotčených těžbou hnědého uhlí, bych uvedl především příklad *Emscher parku* v Porúří, kde byl v 90. letech realizována mezinárodní stavební výstava IBA Emscher Park, čímž úspěšně proběhla ekologická a ekonomická obnova regionu a město Essen, resp. celý region byl v roce 2010 jedním z Evropských hlavních měst kultury²¹.

Obrázek 4: Mapa Emscher parku (Severní Porúří-Vestfálsko) (zdroj: Green4Grey.be)

Stejný přístup (tj. včetně rozdělení na celkovou koncepci, regionální plány a místní projekty) se nabízí aplikovat i na, územně menší, oblast velkolomu ČSA pro nadcházející dekády. Do úvah je nutné

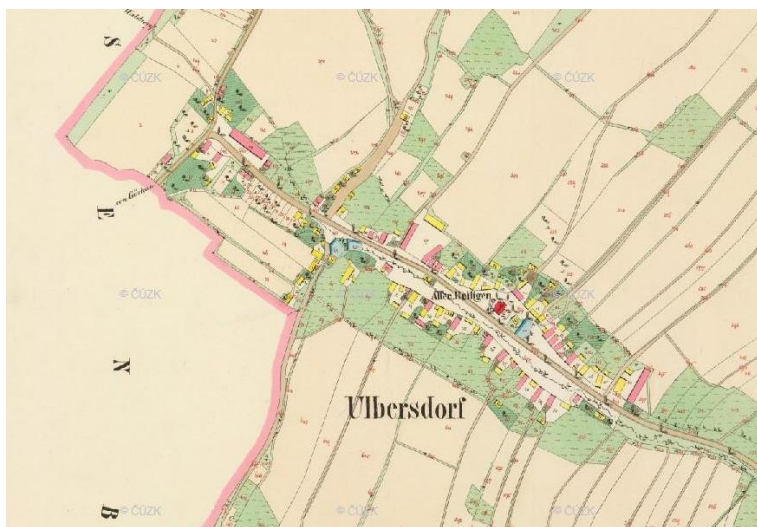
²¹ Essen – Evropské město kultury 2010 | Český rozhlas Vltava [online]. [cit. 25.10.2022].

zahrnout také ekonomickou situaci Ústeckého kraje, která je horší ve srovnání s *Emscher parkem*, resp. Severním Porýním-Vestfálskem, a velký důraz bude muset být kladen na ekonomickou udržitelnost projektu pro jeho úspěšné dokončení.

Při inspiraci *Emscher parkem* je ovšem důležité doplnit fakt, že zatímco německá realizace byla zaměřena kromě obnovy také na nové využití opuštěných průmyslových areálů (plynojemy, výrobní areály, těžní zařízení), oblast velkolomu ČSA je na tyto prvky poměrně chudá. Mezi jednotky objektů zde dochovaných do současnosti se řadí již několik let nevyužívané obří rypadlo hnědého uhlí (Korečkový bagr RK 5000), u kterého existoval návrh pedagogů a studentů ČVUT v Praze na prohlášení stroje za kulturní památku^{22,23}, čímž by došlo k jeho zachování a rypadlo by se stalo turistickou atrakcí připomínající budoucím generacím temnou minulost regionu. Ministerstvo kultury ČR se jej však po posouzení rozhodlo kulturní památkou ČR neprohlásit, čímž v horizontu několika let dojde k jeho rozebrání.²⁴

b. Návrhy projektů pro využívání území a rozvoj cestovního ruchu

Inspirujeme-li se projektem IBA pro *Emscher park* a budeme-li chtít aplikovat podobný přístup pro velkolom ČSA, mělo by se tak stát pouze na určité části území, a to pro zachování určité diverzity ve využití regionu, stejně jako tomu bylo již v 19. století. Z minulosti, především na jihovýchodním okraji lomu nedaleko města Most, již máme poměrně pozitivní zkušenosti s přirozenou rekultivací krajiny, která je odborníky považována za nejlepší formu obnovy průmyslově zasažené krajiny. Na níže vloženém výřezu z Císařských otisků stabilního katastru z roku 1842 vidíme, že okolí dnes neexistujících obcí bylo kromě polí tvořeno také porosty hustší vegetace, která by se do krajiny znovu vrátila procesem přirozené rekultivace²⁵. Tento princip by se měl aplikovat především na místa nejvíce postižená těžbou (dle posudků geologů), jejichž rekultivace bude časově nejnáročnější a u nichž není možné v současnosti aplikovat konkrétní úvahy (kvůli předem neznámé finální podobě krajiny).

Obrázek 5: Výřez z otisků stabilního katastru – Albrechtice u Mostu (zdroj: Archiv ČÚZK)

²² Akademici chtějí obří rypadlo z lomu ČSA mezi památkami, těžaři nejasají - iDNES.cz [online].

²³ Jedno z rypadel v lomu ČSA na Chomutovsku by se mohlo stát památkou. Vlastník lomu s tím nesouhlasí | iROZHLAS - spolehlivé zprávy. [online]. [cit. 08.11.2022].

²⁴ UDÁLOSTI: Obří rypadlo, které stojí na okraji hnědouhelného dolu ČSA na Mostecku, nakonec technickou památkou nebude - ČT24 - Česká televize [online].

²⁵ Letecké záběry: Z měsíční krajiny na Mostecku je po letech přírodní památka - Novinky. [online]. [cit. 06.12.2022].

Část území velkolomu by bylo vhodné využít k rekreačním účelům, podobně jako nedaleké jezero Most. Vodní plocha (podobné) velikosti může být využívána nejen pro sportovní aktivity, ale její využití se nabízí i v oblasti krizového managementu – v této souvislosti připomenu roli jezera Most při hašení požárů v Českém Švýcarsku v létě 2022. Rozvoj turistického ruchu v regionu též podporuje poloha území na úpatí Krušných hor, které tak nabízejí vhodný protipól k rekreaci „u vody“ a nabízejí různé varianty pěších i cyklistických výletů, a to na obou stranách státní hranice (české i saské straně).

Turistická infrastruktura z hlediska pokrytí návštěvníckými centry je po obvodu velkolomu ČSA podle analýz dostatečná, a to až na oblast na severozápadním okraji – tedy pod zámekem Jezeří. Přitom se jedná o jednu z historicky nejzajímavějších oblastí (množství kulturních památek, barokní/klasicistní arboretum), kde by mohlo vzniknout návštěvnícké centrum se zázemím (informační centrum, občerstvení – bistro/restaurace a ubytování – pension/apartmány), které by tak poskytovalo zázemí pro delší pobyty a zároveň představovalo minulost, současnost i budoucnost lokality.

Občanská vybavenost v regionu

Bc. Mario Barra | 8. listopadu 2022

Obrázek 6: Analýza pokrytí informačními centry kolem velkolomu ČSA (zdroj: ateliérové analýzy)

V souvislosti s postupným útlumem těžby na velkolomu ČSA je nutné se zabývat také otázkou zaměstnanosti v regionu a poskytnout pracovní uplatnění osobám dříve zaměstnaným v těžbařském sektoru. Úvahy o přesunutí všech těchto osob do terciéru (cestovní ruch a další zaměření) je nutno označit za utopické, neboť se celkově jedná o dlouhodobě orientovaný průmyslový region. Část území by proto bylo vhodné využít i pro průmyslové činnosti, které by ovšem byly v odpovídajících mezích citlivé k rekultivované krajině a neměly na přírodu negativní vliv jako existující rafinérie v aglomeraci Most-Litvínov. Nabízí se též možnost zapojit část bývalých zaměstnanců povrchových dolů do probíhající rekultivace, která si téměř jistě vyžádá zapojení velkého množství pracovní síly, ať už se bude jednat o obnovu krajiny se zaměřením na zemědělství, cestovní ruch nebo průmyslové využití.

Zemědělské využití oblasti je nutno posoudit v širším spektru především s ohledem na několik desítek let probíhající těžbu, která v místech velkolomu ČSA probíhala. Prokáže-li se jejich vhodnost pro zemědělské využití, nabízí se zde rekultivace podobná systému vzniku poldrů v oblasti Nizozemí²⁶, kde byly na místa budoucí obdělávané půdy po vysušení do bahna vysazovány rákosy. Po dvouletém období dojde k jejich vypálení, čímž se do půdy dostávají cenné živiny a příslušné území je využíváno

²⁶ Nizozemský polder: zem ukradená moři | Magazín Radynacestu.cz.[online]. [cit. 22.11.2022].

jako pastviny. Druhým zemědělským využitím může být klasické pěstování plodin, které může nastat až po dostatečném „udusání“ zeminy zvířaty na pastvě a následné vysazení prvních, na pěstování nepříliš náročných plodin, které tak otestují rekultivovanou půdu.

Pro rozvoj turistického ruchu se též nabízí možnost připomínky zaniklých obcí (Albrechtice, Komořany, Ervěnice, Dřínov, Jezeří, Kundratice, Podhůří)²⁷ například formou virtuální reality, která by návštěvníkům všech věkových kategorií prostřednictvím historických fotografií i 3D modelům představovala podobu krajiny až do 3. čtvrtiny 20. století. Lákadlem pro mladší návštěvníky by pak mohlo být propojení nejvýznamnějších turistických cílů důlním vláčkem, který je dnes návštěvnickou atrakcí v různých centrech zaměřených na industriální dědictví – např. Hornické muzeum Příbram²⁸. Vláček by také citlivou formou i v budoucnosti připomínal na těžební minulost regionu a zároveň by se tak omezila individuální automobilová doprava v lokalitě, což by mělo pozitivní vliv na přírodní obnovu lokality.

c. Zámek Jezeří a jeho role v území – navrhovaný budoucí stav

Jedním z nejvýznamnějších staveb v regionu je státní zámek Jezeří, o jehož historii a současném stavu již bylo pojednáno v předchozích částech této práce. Pro úvahy o budoucím rozvoji celého území je důležité do nich zahrnout i tuto pamětihodnost, která byla nařízením vlády České republiky č. 400/2022 Sb. prohlášena za národní kulturní památku k 1. červenci 2023. Kromě možností využití zámku pro specificky zaměřené aktivity, o nichž hovoří následující částí práce, by mělo být vzato v potaz také zapojení památkového objektu do „běžného“ života celého regionu, aby tak mohl sloužit zdejšími obyvatelům, nikoliv např. účastníkům hudebních kurzů z celé ČR nebo ze zahraničí (viz podkapitola iii oddílu c.).

Zásadním problémem bude v tomto případě izolovaná pozice zámku ve vzdálenosti min. 4 km od nejbližšího trvale obydleného sídla. Bohužel nelze použít precedens v podobě historických map (například císařských otisků stabilního katastru) dokládajících existenci osídlení přímo pod zámek (osady Jezeří a Albrechtice u Mostu), neboť pozice památkového objektu měla vždy působit majestátním dojmem a tvořit krajinný orientační bod – také v minulosti byl zámek výrazným solitérem, ačkoliv byla blízkost lidských sídel o polovinu menší. Případnému obnovení osídlení v bezprostřední blízkosti zámku dnes brání neutěšený stav krajiny doplněný o geologicky nestabilní podloží (osídlení by tak bylo možné až v delším časovém horizontu po provedení rekultivace alespoň části území a geologické asanaci), dále ovšem dosti čerstvé prohlášení národní kulturní památkou, které může být spojeno s případným vyhlášením ochranného pásma pro zachování jedinečné pozice a krajinné kompozice stavby; nebo v neposlední řadě otázka zásobování vodou, která v současnosti neumožňuje významný rozvoj osídlení v okolí zámku.

Všechny výše zmiňované argumenty hovoří spíše pro zachování solitérní úlohy zámku Jezeří v krajině, pro běžný život obyvatel by jej bylo možné využívat například jako sídlo základní umělecké školy (a navázat tak na bohatou hudební minulost památky a působení velikánů jako Josepha Haydna nebo Ludwiga van Beethovena), případně část objektu poskytnout jako skautskou „klubovnu“ či zázemí turistického oddílu. Využití jako sídlo ZUŠ ovšem naráží na limity v individuální dostupnosti památky z okolních sídel (a je spojeno s případným rozšířením sítě veřejné dopravy a řešením kapacit parkování automobilů), zatímco sídlo turistického oddílu nebo skautské organizace by mohlo navázat na stávající podmínky a nezatížit krajinu dalším rozvojem dopravní sítě a přispět ke zlepšení životního prostředí.

²⁷ MALÁ, Michaela. Zánik sídel v důsledku povrchové těžby hnědého uhlí v okresech Most a Chomutov – příklad velkolomu ČSA. Praha, 2010. Bakalářská práce. – s. 64-65.

²⁸ Prohlídkový areál A „Ševčinský důl“ | Hornické muzeum Příbram. [online]. [cit. 08.11.2022].

i. Varianta „Zpřístupněný památkový objekt Jezeří“

Mezi základní varianty, jak by mohl být zámek Jezeří po své celkové obnově i obnově okolí využíván, je jeho zpřístupnění návštěvníkům stylem „klasických prohlídek“ interiérů s různým zaměřením podle jednotlivých vývojových etap historie zámku. Toto řešení lze považovat za organizačně jednoduché pro správu zámku (je zaměstnán určitý počet průvodců s předem danou pracovní dobou a rozpisem prohlídek, na které si veřejnost může zakoupit vstupenky), nedává však zámku jakousi „přidanou hodnotu“ oproti jiným památkovým objektům v regionu (pomineme-li bohatou historii stavby, celého regionu, některé již obnovené interiéry a jedinečný výhled na „měsíční krajinu“).

Variantou klasického zpřístupnění by byly různé tematicky zaměřené prohlídky (např. na hudební historii zámku, zaniklé obce v místech velkolomu ČSA atd.), toto řeší však cílí na specificky zaměřené skupiny návštěvníků a není vhodné, resp. dlouhodobě udržitelné jako zaměření celého návštěvníckého provozu. Pro uchování památkových hodnot objektu je v každém případě (ať bude finální využití areálu zámku jakékoliv) důležitá celková rekonstrukce, která se podle možností NPÚ neobejde bez zařazení památky do výzev IROP, což je dlouhodobě zvažováno a jistě tomu pomůže nedávné rozhodnutí o prohlášení zámku s arboretem národní kulturní památkou²⁹.

ii. Varianta „Studijní centrum Jezeří“

Jezeří bylo v období baroka a klasicismu považováno za perlu Krušnohoří, jednalo se o rodové sídlo rodu Lobkowiczů. Zámek navštěvovali významné osobnosti českého i evropského kulturního života – z širokého výčtu lze uvést například básníka Johanna Wolfganga von Goethe, hudební skladatele Archangela Corelliho, Ludwiga von Beethovena nebo Josepha Haydna. Významnými osobnostmi, které zámek navštívily v moderních dějinách naší země pak patří Jan Masaryk, ministr zahraničních věcí ČSR nebo britský král Karel III. (tehdy jako Charles, princ z Walesu). Historicky se tedy jednalo o památkový objekt, který byl nositelem evropsky významných kulturních hodnot, které by zde měly být důstojným způsobem připomínány. Nabízí se proto záměr část zámku nebo celý objekt využít jako studijní centrum pro edukační projekty či různé workshopy konzervatoří, umělecky zaměřených středních a vysokých škol či pro pracovní soustředění amatérských i profesionálních orchestrů.

Jako příklad může posloužit Studijní centrum Český Krumlov³⁰, které bylo otevřeno v roce 2016 po dvouleté rekonstrukci na 1. nádvoří Státního hradu a zámku Český Krumlov (tedy ve správě Národního památkového ústavu jako Státní zámek Jezeří) a je dnes vyhledávaným zařízením pro vícedenní edukační aktivity a soustředění – mimo jiné také ateliéry GIRSA a EFLER Fakulty architektury ČVUT v Praze³¹.

Ačkoliv v případě Českého Krumlova bylo studijní centrum umístěno do bývalých hospodářských prostor stájí/administrativní budovy, a nikoliv do zámku samotného, v případě Jezeří by bylo velice zajímavé využít právě historické prostory. Studentům věnujícím se oblastem památkové péče či dějinám architektury a umění by pak bylo umožněno podílet se na postupné památkové obnově zámku formou archivních rešerší, terénního výzkumu – fotodokumentace, zaměřování nebo navrhování obnov exteriérů a interiérů zámku.

²⁹ Vláda potvrdila: Jezeří a roudnický klášter jsou národními kulturními památkami - Mostecký deník. [online]. [cit. 24.11.2022].

³⁰ Zámek Český Krumlov - Studijní centrum - Český Krumlov. [online]. [cit. 08.11.2022].

³¹ Ateliér Girsy – Ateliér obnovy architektonického dědictví - FA ČVUT. [online]. [cit. 08.11.2022].

iii. Varianta „Hudební kurzy na Jezeří“

Zámek Jezeří, jak již bylo v přechozích částech práce několikrát nastíněno, má za sebou velice bohaté období, zaměřené především na hudbu – byla zde premiérována díla jako Symfonie č. 3 Eroica Ludwiga van Beethovena nebo oratorium Stvoření (*Die Schöpfung*) Josepha Haydna. Nabízí se proto záměr část zámku nebo celý objekt využít pro edukační projekty či různé workshopy konzervatoří, umělecky zaměřených středních a vysokých škol či pro pracovní soustředění amatérských i profesionálních orchestrů.

Obrázek 7: Plakát prvního veřejného provedení oratoria Stvoření 19. 3. 1799 (zdroj: Wikipedia)

Pro hudební kurzy i různá představení se nabízí využít zámecké interiéry, ve kterých byla poprvé představována významná díla hudby období klasicismu a které jsou v současnosti již částečně ve fázi památkové obnovy (příkladem může být divadelní sál oválného půdorysu, otevřený po několikaleté rekonstrukci na konci srpna 2022³²).

³² Zámek Jezeří představil zrestaurovaný divadelní a koncertní sál. | iROZHLAS. [online]. [cit. 08.11.2022].

Obrázek 8: Obnovení divadelní sál na SZ Jezeří (zdroj: iDNES.cz)

iv. Varianta „Hudební festivaly na Jezeří“

Předchozí nabízené varianty cílily především na specifické skupiny obyvatel – tedy „klasické“ či specializované zámecké návštěvníky, amatérské nebo profesionální umělce či studenty technicky a humanitně zaměřených oborů. Přesto je potřeba do výčtu možností zařadit také události pro širší skupiny návštěvníků, ať už různého věkového složení či profesního zaměření, které by na zámek nebo do jeho okolí pravidelně přijížděly a setrávaly zde delší dobu (průměrná délka ubytování v Ústeckém kraji byla v roce 2018 lehce nad celorepublikovým průměrem na hodnotě 2,7 noci (celá ČR 2,5)³³).

Okolí zámku – především jeho rozsáhlé zahrady nebo plochy v sousedství Jezeřského arboreta – vybízí ke konání hudebních festivalů, zaměřených ať už na klasickou nebo moderní hudbu všech druhů. Bylo by ovšem vhodné respektovat charakter místa (tedy blízkost jedné z nejcennějších kulturních památek v regionu s bohatou minulostí zaměřenou na „psaní dějin klasické hudby“) a danou aktivitu tomuto faktu přizpůsobit. Samotný objekt zámku vzhledem ke svému dispozičnímu uspořádání a kapacitě jednotlivých prostor pro aktivity s masovou návštěvností využít nelze (s ohledem na bezpečnost památky i hostů), prostory zahrad, nádvoří či okolích významných lokalit by pro podobné aktivity byly vhodné z hlediska prostorového uspořádání i charakterem.

6. Závěr

V rámci semestrální práce zaměřené na státní zámek Jezeří a jeho okolí (především okolní obce a území velkolomu ČSA) byla zhodnocena současná situace regionu s přihlédnutím k jeho bohaté zářné i pochmurné historii. Dále bylo představeno několik směrů možného rozvoje, které by navrátily život do dnes částečně pusté krajiny a byly přizpůsobeny širokému spektru návštěvníků – ať už se jedná například o rekultivaci krajiny pro zemědělské využití nebo rozvoj cestovního ruchu.

Pro státní zámek Jezeří se po zhodnocení současného stavu a využití a porovnání s jinými památkovými objekty napříč Českou republikou jeví jako nejvhodnější využití ve formě zpřístupněného památkového objektu či jako prostoru pro různé kulturní nebo vzdělávací objekt, a to především ve vztahu k jeho kulturní i historické hodnotě a významu v národním i evropském kontextu. Okolí zámku, především jeho zahrada či nedaleký areál pak mohou být využívány pro akce s předpokládanou vyšší návštěvností – například hudební festivaly nebo sportovní aktivity.

³³ Průměrná doba pobytu hostů je v kraji druhá nejvyšší | ČSÚ v Hradci Králové [online].

7. Seznam použitých obrázků

Obrázek 1: Vymezení posuzovaného území – velkolom ČSA a okolí (zdroj: Mapy.cz).....	4
Obrázek 2: Občanská vybavenost v okolí velkolomu ČSA (zdroj: ateliérové analýzy)	8
Obrázek 3: Pohled na zámek Jezeří a velkolom ČSA z vyhlídky nad zámkem (zdroj: autor)	9
Obrázek 4: Mapa Emscher parku (Severní Porýní-Vestfálsko) (zdroj: Green4Grey.be).....	9
Obrázek 5: Výřez z otisků stabilního katastru – Albrechtice u Mostu (zdroj: Archiv ČÚZK).....	10
Obrázek 6: Analýza pokrytí informačními centry kolem velkolomu ČSA (zdroj: ateliérové analýzy)....	11
Obrázek 7: Plakát prvního veřejného provedení oratoria Stvoření 19. 3. 1799 (zdroj: Wikipedia)	14
Obrázek 8: Obnovení divadelní sál na SZ Jezeří (zdroj: iDNES.cz)	15

8. Zdroje

a. Knižní zdroje

- MALÁ, Michaela. Zánik sídel v důsledku povrchové těžby hnědého uhlí v okresech Most a Chomutov – příklad velkolomu ČSA. Praha, 2010. Bakalářská práce. Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy v Praze. Vedoucí práce RNDr. Zdeněk Kučera.

b. Internetové zdroje

- 183/2006 Sb. Stavební zákon. Zákony pro lidi – Sběrka zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění [online]. Copyright © AION CS, s.r.o. 2010 [cit. 24.10.2022]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-183>
- Akademici chtějí obří rypadlo z lomu ČSA mezi památkami, těžaři nejásají - iDNES.cz [online]. [cit. 08.11.2022]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/usti/zpravy/lom-csa-rypadlo-rk5000-kulturni-pamatka-navrh-cvut.A220112_114603_usti-zpravy_grr
- Ateliér Girsá – Ateliér obnovy architektonického dědictví - FA ČVUT. [online]. [cit. 08.11.2022]. Dostupné z: <https://www.fa.cvut.cz/cs/studium/ateliery/130-atelier-girsa-atelier-obnovy-architektonickeho-dedictvi>
- Do roku 2024 přijde na Mostecku o práci kolem tisícovky zaměstnanců hnědouhelného povrchového lomu ČSA | Sever. Český rozhlas Sever [online]. Copyright © 1997 [cit. 24.10.2022]. Dostupné z: <https://sever.rozhlas.cz/do-roku-2024-prijde-na-mostecku-o-praci-kolem-tisicovky-zamestnancu-8137574>
- Essen – Evropské město kultury 2010 | Vltava. Český rozhlas Vltava [online]. Copyright © 1997 [cit. 25.10.2022]. Dostupné z: <https://vltava.rozhlas.cz/essen-evropske-mesto-kultury-2010-5164302>
- Jedno z rypadel v lomu ČSA na Chomutovsku by se mohlo stát památkou. Vlastník lomu s tím nesouhlasí | iROZHLAS - spolehlivé zprávy. iROZHLAS - spolehlivé a rychlé zprávy [online]. Copyright © 1997 [cit. 08.11.2022]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/veda-technologie/technologie/cesko-rypadlo-pamatka-lom-csa-chomutovsko-cvut_2201200010_btk
- Letecké záběry: Z měsíční krajiny na Mostecku je po letech přírodní památka - Novinky. [online]. Copyright © 2003 [cit. 06.12.2022]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/domaci-letecke-zabery-z-mesicni-krajiny-na-mostecku-je-po-letech-prirodni-pamatka-40231734>
- Mapy.cz. Mapy.cz [online]. [cit. 24.10.2022]. Dostupné z: <https://mapy.cz/turisticka?l=0&x=13.5474809&y=50.5510863&z=12>
- Nizozemský polder: zem ukradená moři | Magazín Radynacestu.cz. Zájezdy pro cestovatele: Jsme pod vlivem cest! | skryté perly s Radynacestu.cz [online]. Copyright © Radynacestu, s.r.o [cit. 22.11.2022]. Dostupné z: <https://www.radynacestu.cz/magazin/nizozemsky-polder/>
- Po zatopení lomu ČSA vznikne obří farma, plovoucí soláry i bydlení - iDNES.cz [online]. [cit. 24.10.2022]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/usti/zpravy/mostecko-lom-csa-budoucnost-jezero-solary-farma-bydleni.A210623_144218_usti-zpravy_grr
- Prohlídkový areál A „Ševčinský důl“ | Hornické muzeum Příbram. [online]. [cit. 08.11.2022]. Dostupné z: <https://www.muzeum-pribram.cz/prohlidkovy-areal-a-sevcinsky-dul/>
- Průměrná doba pobytu hostů je v kraji druhá nejvyšší | ČSÚ v Hradci Králové [online]. [cit. 22.11.2022]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/xh/prumerna-doba-pobytu-hostu-je-v-kraji-druha-nejvyssi>

- Studenti architektury navrhli, jak by mohl vypadat hnědouhelný lom ČSA po ukončení těžby | Sever. Český rozhlas Sever [online]. Copyright © 1997 [cit. 25.10.2022]. Dostupné z: <https://sever.rozhlas.cz/studenti-architektury-navrhli-jak-mohl-vypadat-hnedouhelny-lom-csa-po-ukonceni-858628>
- Tady koncertoval Beethoven. Na Jezeří opravili sál, kde hráli velikáni - iDNES.cz [online]. [cit. 08.11.2022]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/usti/zpravy/mostecko-litvinov-jezeri-zamek-divadelni-sal-otevreni.A220921_170528_usti-zpravy_grr
- UDÁLOSTI: Obří rypadlo, které stojí na okraji hnědouhelného dolu ČSA na Mostecku, nakonec technickou památkou nebude - ČT24 - Česká televize [online]. [cit. 08.11.2022]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/3542241-udalosti-obri-rypadlo-ktere-stoji-na-okraji-hnedouhelneho-dolu-csa-na-mostecku-nakonec>
- Usnesení vlády České republiky ze dne 19. října 2015 č. 827 k řešení dalšího postupu územně ekologických limitů těžby hnědého uhlí v severních Čechách – Portál Aplikace ODok [online]. [cit. 24.10.2022]. Dostupné z: <https://apps.odok.cz/attachment/-/down/IHOAA3RKBT3O>.
- Územně analytické podklady – Geoportál Ústeckého kraje. [online]. [cit. 24.10.2022]. Dostupné z: <https://geoportal.kr-ustecky.cz/gs/uzemne-analyticke-podklady/>
- Územně analytické podklady ORP – Geoportál Ústeckého kraje. [online]. [cit. 24.10.2022]. Dostupné z: <https://geoportal.kr-ustecky.cz/gs/uzemne-analyticke-podklady-orp/>
- Územní plány a další nástroje územního plánování – Geoportál Ústeckého kraje. [online]. [cit. 24.10.2022]. Dostupné z: <https://geoportal.kr-ustecky.cz/gs/uzemni-plany-a-dalsi-nastroje-uzemniho-planovani/>
- Územní studie – Geoportál Ústeckého kraje. [online]. [cit. 24.10.2022]. Dostupné z: <https://geoportal.kr-ustecky.cz/gs/uzemni-studie/>
- Vláda potvrdila: Jezeří a roudnický klášter jsou národními kulturními památkami - Mostecký deník. Mostecký deník - informace, které jsou vám nejbliž [online]. Copyright © [cit. 24.11.2022]. Dostupné z: https://mostecky.denik.cz/zpravy_region/kulturni-pamatky-zamek-jezeri-klaster-roudnice-20221123.html?fbclid=IwAR2b4RyHndmTfX3HjHdE2XgoIEsBoyN4LUklnMfFU8O_KWs8iF7lqJTAb6k
- Zámeček - 14.5.2022. Festival Zámeček - Roztoky u Prahy [online]. [cit. 22. 11. 2022]. Dostupné z: <https://www.festivalzamecek.cz/>
- Zámek Český Krumlov - Studijní centrum - Český Krumlov. [online]. [cit. 08.11.2022]. Dostupné z: <https://zamek-ceskykrumlov.cz/cs/studijni-centrum>
- Zámek Jezeří představil zrestaurovaný divadelní a koncertní sál. Práce vyšly na téměř 30 milionů korun | iROZHLAS - spolehlivé zprávy. [online]. [cit. 08.11.2022]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/zamek-jezeri-rekonstrukce-salu_2209221350_kac
- Zásady územního rozvoje Ústeckého kraje – Geoportál Ústeckého kraje. [online]. [cit. 24.10.2022]. Dostupné z: <https://geoportal.kr-ustecky.cz/gs/zasady-uzemniho-rozvoje/>
- Z mongolské stepi na Island. Česko může získat nový kus divočiny – Seznam Zprávy. Seznam Zprávy [online]. Copyright © 1996 [cit. 24.10.2022]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/tech-technologie-veda-z-mongolske-stepi-na-island-cesko-muze-ziskat-novy-kus-divociny-201210>

c. Fotografie a obrazové materiály

- Není-li níže ve zdrojích či u jednotlivých fotografií uvedeno jinak, pocházejí veškeré současné fotografie ze soukromého archivu Maria Barry (pořízeno 11.09.2022).